

Οι γλωσσικές προεκτάσεις του
προβλήματος της ακοής και η
αντιμετώπισή τους στην τάξη

Κίκα Χατζηκακού (PhD)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η γλωσσική ανάπτυξη του κάθε παιδιού με πρόβλημα ακοής είναι συχνά ανομοιογενής αφού στηρίζεται κυρίως:

- στο βαθμό και τύπο της ακουστικής απώλειας στις “χρήσιμες” για την ομιλία συχνότητες,
- στην ηλικία εμφάνισης και εντοπισμού του προβλήματος της ακοής,
- στην εργατικότητα και τα προσωπικά χαρακτηριστικά του κάθε παιδιού
- στο ενδιαφέρον και στο ακουστικό προφίλ της οικογένειας..

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- Τα παιδιά με απώλεια ακοής χαρακτηρίζονται από μια ιδιαιτερότητα επικοινωνιακής φύσης, η οποία τους διαφοροποιεί από όλα τα άλλα άτομα με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες (Παπασπύρου, 2000).

ΔΕΔΟΜΕΝΑ

ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ
ΟΜΙΛΙΑ

- Γλώσσα
- Ομιλία

ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΓΙΑ ΟΜΙΛΙΑ

- Τα παιδιά Π.Π.Α. αναπτύσσουν ομιλία σ'ένα λιγότερο φυσικό περιβάλλον από τα ακούοντα παιδιά.
- Η ομιλία των Π.Π.Α. είναι μονότονη ή άρρυθμη και η άρθρωσή τους κακή.
- Η σειρά των όρων στην ομιλία (φράση) αλλά και στη γραφή μπορεί να είναι λανθασμένη.

ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΓΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΗ-ΓΡΑΦΗ

- Τα Π.Π.Α. παρουσιάζουν καθυστέρηση στη γλωσσική τους ανάπτυξη (Quigley and Power, 1972 / Λαμπροπούλου, 1993).
- Η γλωσσική ανάπτυξη συνδέεται με την ανάπτυξη της ανάγνωσης (εμπέδωσης και κατάκτηση του γραπτού κώδικα μιας ομιλούμενης γλώσσας) και της γραφής.
- Τα παιδιά με πρόβλημα ακοής δεν αναπτύσσουν τις δεξιότητες αυτές με ανάλογη ταχύτητα με τα ακούοντα παιδιά (Holt, 1993 / Wolk και Allen, 1984).
- Στενή σχέση ανάμεσα σε ανάγνωση και γραφή.

Δεδομένα για ανάγνωση

- Τα παιδιά με πρόβλημα ακοής υστερούν στην ανάγνωση σε σύγκριση με τα ακούοντα παιδιά:
 - Οι Wolk και Allen (1984) βρήκαν ανάμεσα σε 1664 κωφούς μαθητές ότι ο μέσος κωφός μαθητής κέρδιζε το ένα τρίτο από κάθε σχολική χρονιά.
 - Η έρευνα των Kyle και Allsop (1982) για ενήλικες κωφούς → δυσκολεύονταν να κατανοήσουν τις καθημερινές εφημερίδες
 - Ο μέσος κωφός έφηβος έχει αναγνωστική ικανότητα εννέα χρόνων (Ogden, 1998).

Ερευνητικά δεδομένα για παιδιά με ΚΕ

- Έρευνες έδειξαν ότι τα παιδιά με ΚΕ έχουν καλύτερα ακαδημαϊκά επιτεύγματα (στα μαθηματικά, στις φυσικές επιστήμες, στη γλώσσα (ανάγνωση και γραφή), κτλ.
 - σε σύγκριση με τα συνομήλικα παιδιά με αντίστοιχη απώλεια ακοής, αλλά που χρησιμοποιούν ακουστικά.
- (Bosco et al., 2005; Damen, G.W.J.A, 2006; Marschark et al., 2007; Spencer et al., 2004; Thoutenhofd, 2006)

Ερευνητικά δεδομένα για παιδιά με ΚΕ

- Τα επιτεύγματα των παιδιών αυτών, ωστόσο, βρίσκονται πίσω από εκείνα των ακουόντων παιδιών (Geers, 2005; Thoutenhofd, 2006).
- Κάποιες έρευνες που συμπεριέλαβαν παιδιά που εμφυτεύτηκαν νωρίς (πριν από τα 3 χρόνια), φανέρωσαν ότι το γλωσσικό επίπεδο κάποιων από τα παιδιών αυτών ήταν παρόμοιο με τα ακούοντα παιδιά αντίστοιχης ηλικίας (Johnson & Goswami, 2005; Archbold et al., 2006).
- Όσον αφορά στις έρευνες για τα επιτεύγματα, στην πλειοψηφία τους (με εξαίρεση κάποιων που ζητήθηκαν οι απόψεις των δασκάλων μέσω ερωτηματολογίων (Summerfield, 2004) χρησιμοποιήθηκαν σταθμισμένες μέθοδοι αξιολόγησης ή τυποποιημένα τεστ (National Test Assessments; Stanford Achievement Test).

Η πάροδος του χρόνου

- Σε μερικές έρευνες το χάσμα ανάμεσα στα κωφά παιδιά με Κ.Ε. και τα ακούοντα παδιά όσον αφορά στη γλωσσική ανάπτυξη **μεγαλώνει** με την πάροδο του χρόνου (Connor and Zwolan, 2004; Geers, 2005; Thoutenhoofd, 2006), ακόμα και για παιδιά που εμφυτεύτηκαν νωρίς (πριν από τα 3 χρόνια) που το γλωσσικό τους επίπεδο ήταν παρόμοιο με τα ακούοντα παιδιά σε αντίστοιχη ηλικία (Johnson & Goswami, 2005).
 - Γιατί; Μπορεί να μην προσφέρονται οι ανάλογες υποστηρικτικές υπηρεσίες που προσφέρονταν σε μικρότερη ηλικία (Marschark et al., 2007).
 - Μπορεί να μη δίνεται ανάλογη έμφαση στην ανάπτυξη της γλώσσας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Marschark et al., 2007).

Δεδομένα για ανάγνωση

- Τα παιδιά με πρόβλημα ακοής παρουσιάζουν μεγάλες δυσκολίες στην *κατανόηση των στοιχείων* του περιεχομένου (σημασία) των λέξεων και της δομής μιας πρότασης (σειρά των λέξεων μιας πρότασης).
- Τα παιδιά με πρόβλημα ακοής έχουν περιορισμένο λεξιλόγιο.

Δεδομένα για ανάγνωση

- Τα παιδιά με πρόβλημα ακοής έχουν ανεπαρκή γνώση των ποικίλων σημασιών των λέξεων (π.χ. συνώνυμα, αντίθετα).
- Τα παιδιά με πρόβλημα ακοής παρουσιάζουν ιδιαίτερη δυσκολία στην κατανόηση των αφηρημένων εννοιών (π.χ. δημοκρατία σχετίζεται με ολόκληρο πλέγμα ιδεών).
- Τα παιδιά με πρόβλημα ακοής παρουσιάζουν αδυναμία στην κατανόηση προτάσεων που ξεφεύγουν από την παραδοσιακή μορφή: υποκείμενο, ρήμα, αντικείμενο.
- Η πλειοψηφία των παιδιών με πρόβλημα ακοής δεν αναγνωρίζει τη χρήση βοηθητικών ρημάτων μέσα στο κείμενο.

Δεδομένα για ανάγνωση

- Τα παιδιά με πρόβλημα ακοής δυσκολεύονται στην αποκωδικοποίηση των βοηθητικών ρημάτων μέσα στο κείμενο.
- Όταν δίνεται μεγαλύτερος χρόνος για αναγνώριση των λέξεων στην επιφανειακή δομή του κειμένου (όπως συμβαίνει στα παιδιά με πρόβλημα ακοής) δίνεται λιγότερος χρόνος για να κατανοήσει κάποιος το κείμενο στη βαθιά δομή του (που είναι και η πιο σημαντική).

Δεδομένα για ανάγνωση

- Τα παιδιά με πρόβλημα ακοής δε γνωρίζουν τους δεσμούς και τα χαρακτηριστικά που συνδέουν τα επιμέρους στοιχεία των προτάσεων. → Τα παιδιά με πρόβλημα ακοής:
 - Δεν είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τις αναφορικές αντωνυμίες όπου χρησιμοποιούνται (π.χ. αντικατάσταση της πρότασης με τούτο, εκείνο).
 - Δεν είναι εξοικειωμένα να ακολουθούν την αλληλουχία των προτάσεων που συνδέουν τις δευτεροβάθμιες προτάσεις (π.χ. όταν, αφού, ώστε), αλλά και τους συνδέσμους που ενώνουν τις κύριες προτάσεις (π.χ. και, είτε).

Δεδομένα για ανάγνωση

- Τα παιδιά με πρόβλημα ακοής δε γνωρίζουν τους δεσμούς και τα χαρακτηριστικά που συνδέουν τα επιμέρους στοιχεία των προτάσεων → Τα παιδιά με πρόβλημα ακοής:
 - Δεν είναι σε θέση να κατανοούν τη σειρά των γεγονότων σ' ένα κείμενο με τη χρήση διαφορετικών χρόνων.
 - Τα παιδιά με πρόβλημα ακοής είναι εξοικειωμένα με τη χρήση των ρημάτων στον ενεστώτα, αόριστο και μέλλοντα και δυσκολεύονται να αποκωδικοποιήσουν τις λέξεις στο κείμενο που βρίσκονται σε άλλο χρόνο.
 - Οι δυσκολίες στο συντακτικό που αντιμετωπίζουν τα παιδιά με πρόβλημα ακοής μπορούν να μειώσουν την ικανότητά τους να εφαρμόζουν τη γνώση του λεξιλογίου που γνωρίζουν, καθώς διαβάζουν.

Δεδομένα για ανάγνωση

- Η διαφοροποίηση των προτάσεων (από ενεργητική σε παθητική ή σε ερωτηματική ή σε αρνητική) μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα στο παιδί με πρόβλημα ακοής για την κατανόησή της.
- Η κατάκτηση ή μη των σχημάτων για τις διαφοροποιήσεις των προτάσεων από τον αναγνώστη, έχει σίγουρα συνέπειες στην ικανότητά του να κατανοεί το γραπτό κείμενο.
- Αν το κωφό παιδί μπερδεύεται στο επίπεδο της πρότασης μπορεί να παρερμηνεύσει το νόημα ενός κειμένου.

Δεδομένα για ανάγνωση

- Τα παιδιά με πρόβλημα ακοής διαθέτουν περιορισμένες εμπειρίες.
- Έρευνες έχουν δείξει ότι η προηγούμενη γνώση επηρεάζει άμεσα την κατανόηση ενός κειμένου από κωφούς και ακούοντες αναγνώστες.

Δεδομένα για ανάγνωση

- Η ικανότητα του αναγνώστη να κατανοεί τη χρήση ιδιωματισμών, μεταφορών, παρομοιώσεων, χιούμορ ειρωνείας βασίζεται στις προηγούμενες εμπειρίες, καθώς και στα σχήματα επιφανειακής δομής που διαθέτει.
- Τα παιδιά με πρόβλημα ακοής αντιμετωπίζουν φοβερές δυσκολίες στην κατανόηση των ιδιωματισμών, των μεταφορών, των παρομοιώσεων, του χιούμορ και της ειρωνείας όταν τα συναντούν, επειδή δεν κατέχουν αυτά τα σχήματα της επιφανειακής δομής (Schirmer, 2000).

Δεδομένα για γραφή

- Οι περιορισμένες εμπειρίες που διαθέτουν τα παιδιά με πρόβλημα ακοής.
- Τα παιδιά με πρόβλημα ακοής δεν κατέχουν τα σχήματα κειμένου (δηλαδή πώς πρέπει να είναι η δομή της ιστορίας) σε ικανοποιητικό βαθμό.

Δεδομένα για γραφή

- Τα παιδιά με πρόβλημα ακοής δε διαθέτουν σε ικανοποιητικό βαθμό τα βασικά στοιχεία της επιφανειακής δομής:
 - τα παιδιά με πρόβλημα ακοής έχουν περιορισμένο λεξιλόγιο.
 - τα παιδιά με πρόβλημα ακοής παρουσιάζουν αδυναμία στην αλληλοσύνδεση των λέξεων ή στην οργάνωση των εκφράσεων τους βάσει συντακτικών κανόνων.
 - η σειρά των όρων στη γραφή των παιδιών με πρόβλημα ακοής μπορεί να είναι λανθασμένη.
 - τα παιδιά με πρόβλημα ακοής καταργούν τα επίθετα και τις αντωνυμίες, προτιμούν τη χρήση των ρημάτων στην ενεργητική φωνή και στους τρεις κύριους χρόνους, συγχέουν τα βοηθητικά ρήματα και κάνουν πολλά σφάλματα στο σχηματισμό τους. Συχνά παραλείπουν προθέσεις και συνδέσμους.

Δεδομένα για γραφή

- Τα παιδιά με πρόβλημα ακοής δε διαθέτουν σε ικανοποιητικό βαθμό τα βασικά στοιχεία της επιφανειακής δομής:
 - τα παιδιά με πρόβλημα ακοής προτιμούν τις προτάσεις του τύπου υποκείμενο-ρήμα-αντικείμενο και αποφεύγουν άλλου είδους σύνθετου τύπου προτάσεων.
 - τα παιδιά με πρόβλημα ακοής αντιμετωπίζουν προβλήματα με τη χρήση των μεταφορών, παρομοιώσεων, ιδιωματικών εκφράσεων και άλλα.
 - τα παιδιά με πρόβλημα ακοής δυσκολεύονται στην κατανόηση, αλλά και στο σχηματισμό των δευτερευουσών προτάσεων.

ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ

- Τα Π.Π.Α. βρίσκονται σε λιγότερο “προνομιακή θέση” από τα ακούοντα στο επίπεδο της γλωσσικής ανάπτυξης.
- Τα Π.Π.Α. θα αντιμετωπίσουν δυσκολίες σε όλα τα μαθήματα, αφού η γλώσσα είναι το βασικό μέσο για απόκτηση γνώσης.

ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ

- Όλα τα μαθήματα περιέχουν ξεχωριστή ορολογία. Τα Π.Π.Α. Θα αντιμετωπίσουν δυσκολίες στην εκμάθησή της.
- Η ανεπαρκής κατοχή της γλώσσας δυσχεραίνει τη χειλανάγνωση των Π.Π.Α.

ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ

- Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα Π.Π.Α. έχουν συνέπειες στην κοινωνική και ψυχολογική τους ανάπτυξη.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

- Ενίσχυση της προηγούμενης γνώσης (με εικόνες, πραγματικά αντικείμενα, διαγράμματα).
- Περίγραμμα περιεχομένου.
- Συσχέτιση του περιεχομένου του κειμένου με ό,τι ήδη γνωρίζει το παιδί.
- Απόδοση του κειμένου στην Κυπριακή Νοηματική Γλώσσα.
- Χρήση «ημερολογίου»
- Αναδιήγηση-Περίληψη.
- «Όμιλος βιβλίου»

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

- Προδιδασκαλία βασικού λεξιλογίου. ιδιωματισμών, στίξη.
- Σημασιολογική χαρτογράφηση.
- Χρήση πλαισίου ιστορίας.
- Δραματοποίηση.
- Χρήση προοργανωτών (επίσκεψη, ταινία).
- Δημιουργία κινήτρου-ενδιαφέροντος για το περιεχόμενο του κειμένου.
- Χρήση υποθέσεων.
- Διευκόλυνση της χειλεανάγνωσης από το διδάσκοντα.

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

- «Σπάζω» πολύ μεγάλες περιόδους σε μικρότερες.
- Προτιμώ την «κατά παράταξη σύνδεση» παρά την «καθ' υπόταξη.» Αυτό όμως δεν είναι πάντα το καλύτερο.
- Χρησιμοποιώ προτάσεις υπόθεσης, προϋπόθεσης, αιτίας-αποτελέσματος ... μέσα σε μικρές και σημασιολογικά προσιτές προτάσεις.

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

- Μειώνω το φόρτο δύσκολο εννοιών. Κρατώ μόνο τις πιο αναγκαίες δύσκολες έννοιες.
- Αποφεύγω δύσκολες λέξεις και προτιμούμε λέξεις του καθημερινού λεξιλογίου.
- Αν πρέπει να χρησιμοποιήσω ασυνήθιστες λέξεις, θα πρέπει να τις εξηγήσω με αναφορές στο περιεχόμενο.

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

- Γράφω με κυριολεξία και αποφεύγω τις μεταφορές.
- Έχω υπόψη μου ότι οι αντωνυμίες είναι συχνά αιτία παρανόησης ή μη κατανόησης.
- Ορισμένες δομές καλύτερα να αποφεύγονται, αν δεν είναι απόλυτα αναγκαίες (π.χ. παθητική σύνταξη, ιδιωματικές εκφράσεις).

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

- Δίνω κατάλληλα συμφραζόμενα για να βοηθήσω στην αποσαφήνιση των εννοιών.
- Επαναλαμβάνω κατά διαστήματα έννοιες που θέλω να διδάξω ή αν εμπεδώσουν οι μαθητές μου.
- Κείμενα ιστορικού και επιστημονικού περιεχομένου παρουσιάζουν ιδιαίτερες δυσκολίες, παρά τη γλωσσική απλοποίηση.

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

- Όπου είναι δυνατό, πρέπει να επιλέγουμε κείμενα που βρίσκονται κοντά στις εμπειρίες των παιδιών.
- Η προσαρμογή «είναι δύσκολη. Το ζητούμενο δεν είναι να δημιουργηθεί απλώς ένα κείμενο. Είναι σημαντικό να διατηρηθεί η ατμόσφαιρα και τα συναισθήματα και η ιδιαίτερη σφραγίδα του συγγραφέα. Η προσαρμογή είναι μια επαναφήγηση του κειμένου και όχι μια «μετάφραση»» (Αραμπατζή, 2009).

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

- «Η μεταγραφή ενός κειμένου βάσει της μεθόδου, είναι και ως ένα σημείο μια προσπάθεια ερμηνείας του πνεύματος του συγγραφέα. Για το λόγο αυτό, καλό θα ήταν το τελικό κείμενο, που είναι προϊόν μεταγραφής, να ελέγχεται με προσοχή πριν δημοσιευτεί» (Αραμπατζή, 2009).

ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κανένας δεν ήταν πιο κοσμοαγάπητος απ'αυτόν. Τον ήξεραν, τον έδειχναν, τον τιμούσαν. Από τα δεκαπέντε χρόνια που 'μεινε στη Ζάκυνθο, τα έξι μονάχα έκαμε αξιωματικός και πολεμιστής. Όλα τ'άλλα δούλευε. Ήταν τίμιος στις δοσοληψίες του. Η αγορά τον εμπιστευόταν.

Οι κάτοικοι της Ζακύνθου αγαπούσαν τον Κολοκοτρώνη περισσότερο (πιο πολύ) από όλους τους κατοίκους. Ήξεραν τον Κολοκοτρώνη, τον έδειχναν, τον τιμούσαν. Ο Κολοκοτρώνης έμεινε δεκαπέντε χρόνια στη Ζάκυνθο. Μόνο έξι από αυτά τα χρόνια ήταν πολεμιστής. Όλα τα άλλα χρόνια (εννέα) δούλευε. Ήταν τίμιος και όλοι τον εμπιστεύονταν.]

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

- Χρήση αριθμών, γραμμάτων ή λέξεων όπως: πρώτο, δεύτερο ... για να παρουσιαστεί η σειρά των γεγονότων – πληροφοριών.
- Χρήση κεφαλαίων ή υπογραμμίσεων για έμφαση.
- Χρήση προοργανωτών κειμένου (advance organizers)- διαδικασία του πότε, πού, ποιοι.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

- Χρήση εικόνων, διαγραμμάτων για συμπλήρωση του κειμένου.
- Καλά περιθώρια και διαστήματα μεταξύ των γραμμών. Κατάλληλο μέγεθος γραμμάτων.
- Χρήση τίτλων σε ενότητες και υποενότητες. Ο τίτλος μπορεί να είναι μια βοηθητική ερώτηση.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

- Χρήση επισημάνσεων στο περιθώριο.
- Χρήση γλωσσαρίου.
- Χρήση ερωτήσεων.